

Відповідно до постанови Верховної Ради України від 4 листопада 2020 року № 973-ІХ [Про відзначення 300-річчя з дня народження Григорія Сковороди](#)

Рекомендувати Міністерству культури та інформаційної політики України забезпечити проведення в закладах культури тематичних виставок, лекцій, вечорів, мистецьких конкурсів, святкових концертів, присвячених 300-річчю з дня народження Григорія Сковороди.

Державна науково-технічна бібліотека України пропонує до перегляду віртуальну тематичну виставку:

Г. С. Сковорода: особистість, мислитель, поет, просвітитель, гуманіст.

"Я жив так, як писав, а писав так, як жив"

Григорій Савич Сковорода (22 листопада (3 грудня) 1722, Чорнухи, Лубенський полк — 29 жовтня (9 листопада) 1794, Іванівка, Харківщина) — український філософ-містик, богослов, поет, педагог, можливо, і композитор літургійної музики. Мав значний вплив на сучасників і подальші покоління своїми байками, піснями, філософськими творами, а також способом життя, через що його називали «Сократом»

Народився 3 грудня 1722 р. в селі Чорнухах на Полтавщині (*Меморіальна садиба батьків Григорія Сковороди*) в сім'ї малоземельного козака. З ранніх літ відзначався схильністю до

зосередженості на своєму внутрішньому світі, твердістю духу, великим бажанням до науки й знань.

Людина виняткових здібностей і гострого розуму. Г. Сковорода мав глибокі знання з філософії, вітчизняної і античної, західноєвропейської літератури, досконало опанував кілька іноземних мов, серед яких були латинська, грецька, німецька.

Він прагнув збудити “мислячу силу ” у свого народу, підняти в людині все краще, закладене у неї природою й Богом, і розвивати, долучаючи до цінностей вищих і вічних.

Хронологічні події життя Г. Сковороди: **1738 рік** - вступає до Києво-Могилянської академії; **1742-1744 роки** - соліст у придворному хорі цариці Єлизавети; **1750-1753 роки** - поїздка Європою, після повернення в Україну починає писати вірші та наукові праці; **1755 рік** - поїздка до Москви, де Сковорода проживав у Троїце-Сергіївській лаврі, і повернення назад в Україну; **1757 рік** - написання перших поетичних творів, що увійшли до збірки **“Сад божественних пісень”**; **1759-1960 роки** - викладач піітики в духовному колегіумі Харкова, звідки пішов після сварки з архимандритом Гервасієм; **у 1761 році** Сковорода повертається до викладання в колегіумі, де працює аж до початку періоду мандрів (1769 рік); **з 1769 року** і до самої смерті філософ мандрує, переважно улюбленою Слобожанщиною. У процесі подорожі рідною землею він набирається знань, пише філософські праці, які присвячує друзям і близьким.

Григорій Сковорода був і зостанеться на всі часи **«українським мудрецем»**. Мудрецем-мандрівником. Він ходив селами, розмовляв з простими людьми, переконував їх у тому, що справжнє щастя людини не в багатстві чи тілесній насолоді, марнославстві або честолюбстві, а у гармонійному поєднанні того, що відповідає духовним вимогам людини. Зі здобуттям Україною незалежності постать Сковороди стає невід’ємним складником української національної ідентичності. Про **«українськість»** Г. Сковороди писав у 1936 році Ніколай Арсенєв у статті **«Містична філософія Сковороди»**: **«Сковорода – справжній син України, української землі, української культури, української життєрадісної барокової доби»**.

А ще раніше, 1912 року, Юзеф Третьак у книжці «Петро Скарга в історії та літературі Берестейської унії» назвав Сковороду «справжнім вивершенням тих позитивних моральних первістків, що дрімали в грудях українського народу», і трактував сковородинський містицизм як прояв українського національного характеру.

***Я не покину батьківщини
Мені моя сопілка і вівця
Дорожче царського вінця***

Формування Г.Сковороди як особистості серед козаків наклало свій відбиток, оскільки в дорослому житті, як і славнозвісні українські воїни, найбільше за все **цінував свободу**.

Вірність своєму шляху та вітчизні підтверджують його слова: **«Якби я сьогодні відчув, що можу без страху рубати турків, то з цього ж дня прив'язав би я гусарську шаблю і, одягнувши ківер, пішов би служити у військо...»**.

Загальна криза українських державних і політичних ідеалів, криза всієї української культури XVIII ст. не проминула і філософа. Він творив у замкнутому колі, не мав свого читача, не бачив надрукованими свої твори. Але він був живим учасником того інтелектуального руху, який охопив Лівобережну Україну і Слобожанщину в другій половині XVIII ст. Його погляди відбивають погляди світської і духовної еліти того часу. Він не залишив прямих свідчень і вражень про потрясіння на Україні: ні про гайдамацький рух, ні про руйнацію Запорозької Січі російським царатом, ні про покріпачення селян, ні про події Гетьманщини і т. п. Сковорода був виразником настроїв тієї частини інтелігенції, що не приймала існуючий світ й шукала нові шляхи до щастя людини.

Г. Сковорода створив першу в історії України оригінальну філософську систему, яка містила основні риси національної філософії. У його спадщині присутні також ідеї античності, патристики, німецького містицизму.

У творчості Г. Сковороди можна помітити великий вплив античного Сократа. Часто можна почути думку, що Григорій Сковорода - український Сократ.

Засадничою для Г. Сковороди є концепція про дві натури або три світи, а найважливішою проблемою - проблема людського життя у своєрідній його інтерпретації, а саме: божественна радість, спокій духу, гармонія душі. Філософ намагається виробити принципи, які допомогли б людям відкрити істинний шлях до щастя.

1745 році він вирушив до Угорщини, потім подорожував Словаччиною, Австрією, Італією та Німеччиною. Його мандри мали мету — він набирався знань, спілкувався з ученими, філософами, спостерігав за побутом та звичаями інших людей. За словами його сучасників, він завжди мав при собі **Біблію**, записники з творами та думками, а також сопілку (чи флейту). Мандруючи, він спинався у добрих людей, які приймали його не за гроші, а для того, щоби послухати. Він розповідав про інші міста та країни, про слово Боже та про науку, а ще по-дружньому підказував та давав практичні поради для життя.

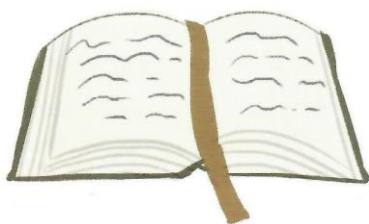
Г. Сковорода вивчав одночасно декілька мов і мав неабиякі успіхи. Це були: латинська, грецька, церковнослов'янська, польська, німецька. Щодо музичних здібностей письменника варто зазначити, що одним співом вони не обмежилися. Григорій Сковорода опанував декілька музичних інструментів. Він грав на сопілці, флейті, скрипці, лірі, бандурі.

Величний, гордий мандрівник, філософ, письменник, музикант, Г. С. Сковорода зробив значний вклад в українську культуру. З під пера Г. Сковороди вийшли вірші, афоризми, байки, прозові, філософські твори, його творчість не була надрукована за життя, а його

тексти поширювалися шляхом переписування вручну. Творчість та ідеї Сковороди вплинули на культурну спадщину України і всього світу. Мистецтвознавці констатують наявність відгомону концепцій, розроблених Сковородою, у творах Івана Котляревського, Тараса Шевченка та низки інших українських талантів. У світовому масштабі з причини актуальності ідей через багато років філософа порівнюють з Буддою, Зороастром і навіть Ісусом; у вільний від навчання час проводив у бібліотеці. У компанії книг молодій людині ніколи не було нудно.

Спадщина композитора, поета, байкаря і філософа Григорія Савича Сковороди є дорогим надбанням української національної і світової культури.

“ Повітря і сонце завжди з тобою, скрізь і даром. ”

Протягом 1769 – 1774 років Сковорода написав збірку прозових байок «Байки харківські», «Бесіду, названу двоє, про те, що блаженним бути легко», і «Діалог, чи Розмова про стародавній світ», а також твори: «Розмова п'яти подорожніх про справжнє щастя в житті» («Розмова дружня про душевний світ»), «Кільце», «Розмова, звана алфавіт, чи буквар світу».

У 1775 – 1776 роках були написані твір «Книжечка, названа Si-lenus Alcibiadis, сиріч Ікона Алквіадська (Ізраїльський змій)» та «Книжечка про читання

святого письма, названа Дружина Лотова».

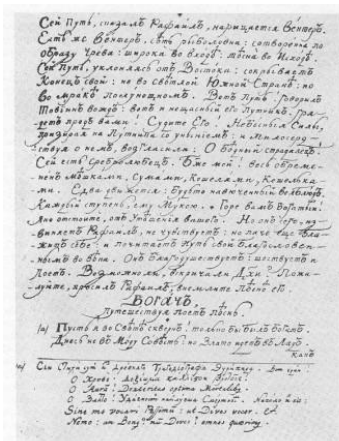
У 1785 році Сковорода об'єднав 30 віршів, написаних у різний час, у збірку «Сад божественних пісень».

У 1787 році він написав «Вдячного Еродія» і «Убогого Жайворонка», а у 1791 році завершив філософський твір «Діалог. Ім'я йому — Потоп зміїний».

Свої філософські трактати й вірші публікувати відмовлявся, натомість безтурботно залишав там, де й написав. Рукописи,

так само як їхній творець, потім блукали домівками. Уже тоді люди зрозуміли, який скарб їм дістався, і почали їх переписувати. Від так твори Сковороди дійшли до наших часів. Хоча хтозна, скільки рукописів утрачено. Пропонуємо до уваги сторінку автографа діалогу Г. Сковороди «Брань архистратига Михаїла с сатаною». Написану у 1783 році. Повного видання творів філософа й досі нема, бо різні його рукописи знаходяться по різних архівах та бібліотеках.

Сторінка автографа діалогу «Брань архистратига Михаїла с Сатаною».

Тільки в 1798 році у Санкт-Петербурзі вийшов друком його перший твір «Нарциз, або пізнай самого себе», та й то без його прізвища. У 1806 р. журнал «Сіонський Вестник» видрукував ще деякі його твори. Потім у Москві в 1837–1839 рр. вийшли окремо деякі його твори, і лише в 1861 році

видрукувано першу, але зовсім неповну збірку його творів. Краща й більша збірка, але теж не повна, вийшла в 1896 р. в Харкові під редакцією професора Д. Багалія. Тут видрукувано 16 творів, причому з них 9 уперше. Крім того, надруковано тут біографію Сковороди та деякі його вірші. Ще одне видання творів Григорія Сковороди вийшло в 1912 році в Петербурзі під редакцією В. Бонч-Бруєвича. Тут видрукувано кілька творів філософа і його біографія.

В останній рік життя Сковорода проживав у селі Пан-Іванівка в домі колезького радника Андрія Івановича Ковалівського, який доводився вітчимом майбутньому засновникові Харківського університету Василеві Каразину. На той час Михайло Ковалинський після смерті свого покровителя князя Потьомкіна попав в опалу і проживав у маєтку Хотетово за 25 верст на південь від Орла. Старий Сковорода після 19 літ розлуки вирішив його провідати. «Попри далечинь дороги, на вкрай погану погоду й на постійну відразу до цього краю» він вирушив пішки з Пан-Іванівки. Привіз Ковалинському свої твори і прожив у нього 3 тижні. 26 серпня 1794 року, відмовившись від грошей, вирушив назад «в любу Україну, де він дотепер жив і хотів би померти». На певний час через рясні дощі був змушений зупинитися в Курську в Знам'янському чоловічому монастирі, де його радо прийняв архімандрит Амвросій Гиновський. Здається, Сковорода ще збирався відвідати Гусинку, але відчуваючи, що підупадає на силах, подався до Пан-Іванівки, де прожив ще місяць.

Ходив філософ завжди в звичайній свиті. Крім книг, рукописів, сопілки в полотняній торбі та палиці, нічого більше не мав, навіть не прагнув мати власної хати і взагалі постійної домівки.

Уставав дуже рано, їв раз на день, без м'яса і риби, був завжди веселий, сильний, рухливий, з усього задоволений, до всіх добрий, усім готовий послужити. Поважав і любив добрих людей без різниці їх стану, навідувався до хворих, розважав сумних, ділився останнім з тим, хто нічого не мав

У 71 рік поет пішки пройшов триста верств аж до Орловщини, де жив його учень і приятель Михайло Ковалинський, щоб передати йому рукописи своїх творів. А повернувшись, зупинився в селі Іванівці, був веселий, балакучий, згодом вийшов у сад і край дороги став копати яму. «Що це ви робите, Григорію?» — запитали здивовано друзі. «Та копаю собі могилу, бо прийшов мій час».

Помер 9 листопада 1794 року в селі Пан-Іванівка (зараз Сковородинівка) Золочівського району Харківської області.

до села Сковородинівка.

Могила відомого поета, філософа й педагога Григорія Савича Сковороди знаходиться в селі, названому на його честь. На місці поховання зведено меморіал з ім'ям, датами життя і смерті видатної людини, а також написом: **"Світ ловив мене, але не спіймав"**, що було передсмертною волею творця. Сьогодні до неї можна потрапити, з'їхавши з дороги Харків-Суми біля селища Максимівка (60 км від Харкова) і далі добиратися 18 км

На честь Григорія Сковороди названо не тільки величезну кількість вулиць, музеїв, а й цілі населені пункти. Образ видатного мислителя, окрім численних монументів, можна зустріти навіть на купюрі номіналом 500 гривень.

У 1972 році в селі Сковородинівка на території Золочівського району Харківської області було відкрито Національний літературно-меморіальний комплекс Г. С. Сковороди — будинок-музей, де зберігалися особисті речі Григорія Савича, книжки, картини, документи, та унікальний парк з його особливою аурую. Багато вчених спеціально приїжджали, щоб вивчати унікальні артефакти, пов'язані з особистістю філософа, подивитися на унікальну скрипку,

якої торкалися руки Сковороди – мислителя й митця універсального типу.

На території Національного літературно-меморіального музею Г.С. Сковороди у Сковородинівці (Золочівський район Харківщини) є унікальний експонат – корпус дуба, під яким, як свідчать легенди, творив і любив відпочивати найвідоміший український філософ. Залишки

дуба, вік якого – щонайменше 700 років, ще у 1990-ті стягли металевими обручами та поставили в бетон .

У ніч проти 7 травня 2022 р. окупанти ракетою знищили Національний літературно-меморіальний музей Григорія Сковороди, що розташований у садибі Ковалинських (сел. Сковородинівка в Харківській області. Сама будівля музею була пам'яткою національного значення, адже у маєтку Ковалинських у XVIII столітті проживав український філософ, педагог, письменник і поет Григорій Савич Сковорода. І саме в селі Сковородинівка (до 1922 року Пан-Іванівка), неподалік від знищеної будівлі, слобожанський Сократ і був похований.

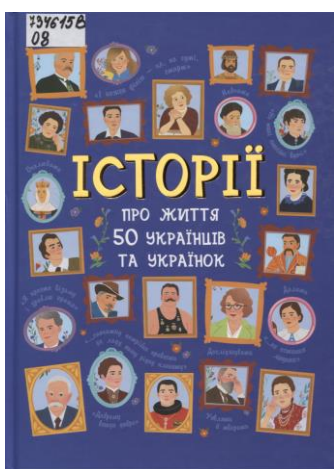
Меморіальний музей відкрито в Національному історико-етнографічному заповіднику “Переяслав” у місті Переяслав-Хмельницький;

Пам'ятники Сковороді стоять у Києві, Лохвиці, Переяслав-Хмельницькому, Харкові, Чорнухах.

В червні 1996 року Національний банк України випустив срібну ювілейну монету номіналом в мільйон карбованців, присвячену Сковороді.

Банкнота номіналом 500 гривень випущена НБУ 15 вересня 2006 року. На аверсі розміщено портрет Григорія Сковороди, в дизайні платіжного засобу використано 2 малюнка його авторства.

Монографія, довідково-словникові видання, збірники наукових праць, автореферат дисертації, статті з наукових періодичних видань про життя і творчість Г. С. Сковороди

**734615 В
08**

Булгакова, Ганна

Історії про життя 50 українців та українок

[Текст] : наук.-попул. вид. / Г. Булгакова, А. Курлович ; іл. В. Морозова. - [Харків] : Ранок, 2021. - 112 с. : портр., кол. іл. - Глосарій.: с. 108-109. Авт. зазнач. на звороті тит. арк.

Зі змісту:

Григорій Сковорода. Учитель, письменник, філософ. - С. 14-15.

**С 18418
03**

Видатні особистості. Повна ілюстрована енциклопедія [Текст] : цікава інформація про найвідоміших людей останнього тисячоліття.

Короткі біографії та захоплюючі подробиці, багато фотографій і малюнків : понад 1500 славетних імен / [уклад. К. Гіффорд, Дж. Холленд, А. Крамер та ін.] ; пер. з англ. Р. Фещенко. - К. : Країна мрій, 2010. -

256 с. : іл .

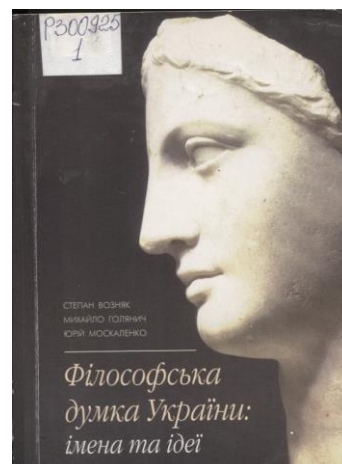
С. 108. – (коротка історична довідка)

Р 300925

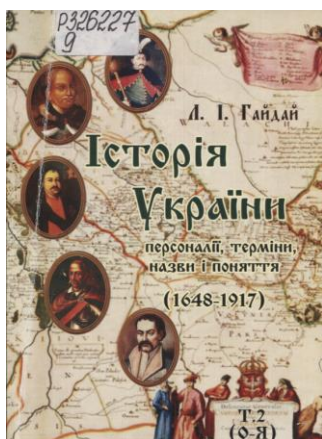
1

Возняк, Степан Михайлович.

**Філософська думка України: імена та ідеї
[Текст] : навч.-метод. посібник для
студентів, аспірантів / С.М. Возняк, М.Ю. Голянич,
Ю.М. Москаленко ; Прикарпатськ. ун-т ім. В. Стефаника. -
2-ге вид., доп. - Івано-Франківськ : [б. в.], 2003. - 135 с.**

С. 46-49 (коротка біографія)

Р 326227

9

Гайдай, Лідія Іванівна

**Історія України: персоналії, терміни, назви і
поняття. (1648-1917) [Текст] : навч. посіб.-коментар /
Вежа Волин. держ. ун-ту імені Лесі Українки. - Луцьк : Вежа
Волин. держ. ун-ту імені Лесі Українки, 2008 - Т. 2 (О-Я). -
Луцьк, 2008. - 367 с.**

С. 205-208 (коротка біографія)

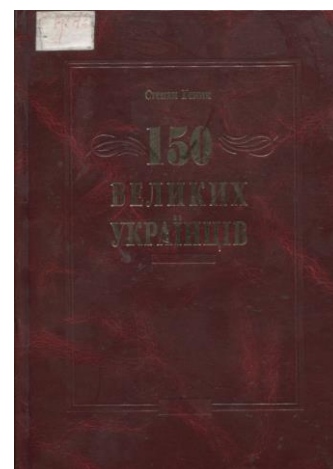
С 14373

9

Геник, С. М.

**150 великих українців [Текст] : справочное
издание / С.М.ГЕНИК. - Ів.-Франківськ : Лілея-НВ,
2001. - 300 с : іл. - Бібліогр.:с.194-197.**

Видання енциклопедичного характеру. Зацікавлений читач знайде не тільки багатий біографічний матеріал з життя 150 великих українців, а й історично вивірені оцінки найважливіших етапів життя і творчості.

С.217-219 (Біографія)

**P 327996
001**

Гілея [Текст] : наук. вісник / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Українська Акад. Наук : зб. наук. пр. - К. : [Експо-Друк], 2009 - . - (Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки).

Вип. 23 / [гол. ред. В.М. Вашкевич]. - К., 2009. - 464 с.

Зі змісту:

Чернишов В. В. Релігійні основи світогляду Г. Сковороди. – С. 206-215.

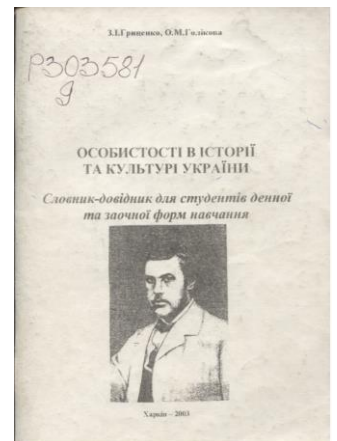
Аналізуються релігійні засади, що прислужилися до формування світогляду Г.Сковороди. Зроблено висновок, що релігійність займає центральне місце у світогляді Г.Сковороди. Виділяються головні її риси: теоцентризм, христоцентризм провіденціалізм, які вплинули на становлення філософ концепції Г.Сковороди.

**P 303581
9**

Гриценко, Зоя Іванівна.

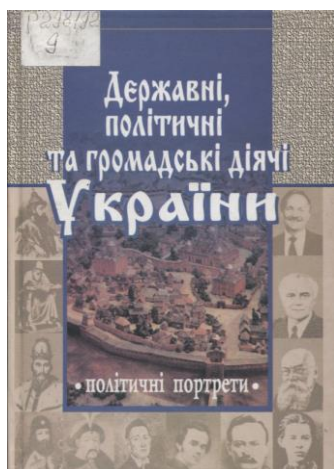
Особистості в історії та культурі України

[Текст] : словник-довідник для студентів ден. та заоч. форм навчання / З.І. Гриценко, О.М. Голікова ; Харк. нац. агр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. - Х. : [б. в.], 2003. - 111 с. -

Зі змісту:

Сковорода Григорій (1722-1794) – просвітитель-гуманіст, філософ, поет, перекладач. – С. 84.

**P 298192
9**

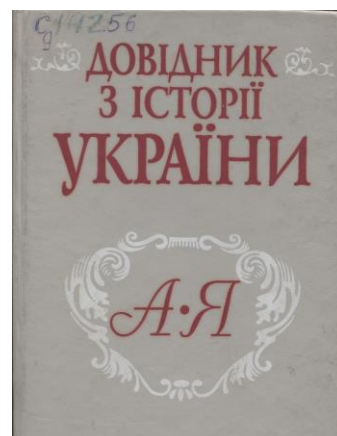
Державні, політичні та громадські діячі України: політичні портрети [Текст] : Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів I-IV рівнів акредит. Кн. 1 / В.І. Астахова, К.В. Астахова, Є.О. Бондарев та ін. ; За заг. ред. М.І. Панова. - К. : Ін Юре, 2002. - 474 с.

С.143-145 – (Коротка біографія).

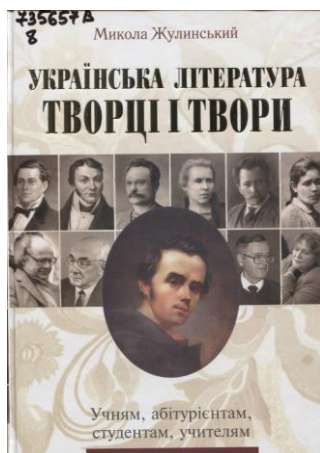
С 14256

9

Довідник з історії України (А - Я) [Текст] : справочное издание / [В. Александрович та ін.] ; за заг. ред.: І. Підкови, Р. Шуста ; Ін-т іст. досліджень Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка. - 2-ге вид., доопр. і допов. - Київ : Генеза, 2001. - 1136 с. - Авт. зазначено наприкінці кн. - Список умов. скор.: с. 1135.

С. 765-766 – (основні біографічні дані)

735657 В

8

Жулинський, Микола Григорович.

Українська література: творці і твори [Текст] : учням, абітурієнтам, студентам, учителям / Микола Жулинський. - Київ : Либідь, 2011. - 1152 с. : іл. - Бібліогр. у виносках.

Зі змісту:

Григорій Сковорода(1722—1794). Прозорливе око віри та істини. – С.31-44.

Р 351734

1

Історія філософії [Текст] : підручник / [В. І. Ярошовець, Г. Є. Аляєв, В. В. Бедь та ін.] ; за заг. ред. В. І. Ярошовця ; Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Карпатський ун-т імені Августина Волошина. - Ужгород : Патент, 2014. - 840 с. - Бібліогр. наприкінці розд. та у виносках. - Авт. зазнач. на звороті тит. арк.

Зі змісту:

Класичний період розвитку української філософії.

Григорій Сковорода – родоначальник української класичної філософії. – С. 754-758.

723686 R

9

Історія української культури. Хрестоматія
[Текст] : навч. посіб. для студ. ВНЗ / [Н А. Латигіна, А. А. Кравченко, І. В. Войціцька та ін.] ; Київський нац. торговельно-економічний ун-т. - Київ : [Київ. нац. торг.-екон. у-т], 2018. - 316 с. : фот. - Бібліогр. у виносках. - Авт. зазнач. на звороті тит. арк.

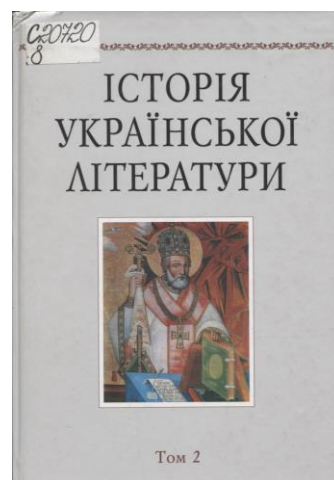
С. 150-151 – Витяг з Книги: Ізюмов В. І. Хрестоматія з історії України XVII-XX ст. / В. І. Ізюмов, В. М. Нікольський. – Донецьк: Альфа-Прес, 2007. – С.225, 226.

С20720

8

Історія української літератури [Текст] : у 12-ти т. / ред. колегія: Віталій Дончик (голова), Лукаш Скупейко (заст. голови), Надія Бойко (вчен. секр.), заг. ред. вид. Віталія Дончика; НАН України, Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. - К. : Наук. думка.

Т. 2 : Давня література (друга половина XVI-XVIII ст.) / [М. М. Сулима, М. П. Корпанюк, Л. В. Ушкалов та ін.] ; наук. ред. Віра Сулима, Микола Сулима. - К., 2014. - 840 с. : іл. - Іменний покажч.: с. 816-833. - Алф. покажч. анонімних творів: с. 834-837, бібліогр. у виносках

Біографічні дані про Сковороду подано за вид.: Махновець Л. Григорій Сковорода. Біографія. – К., 1972. – **С. 752-799**

727853 В

37

Кам'янець-Подільський національний університет імені І. Огієнка.

Збірник наукових праць студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
[Текст] : [наук. вид.] / [редкол.: Копилов С. А. (голова), Конет І. М., Віннічук О. В. та ін.]. - Кам'янець-Подільський :

[Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім Івана Огієнка].

Вип. 13. - Кам'янець-Подільський, 2019. - 190 с. : іл. -). - Бібліогр. в кінці ст. - Текст кн. укр. та англ.

Зі змісту:

Шаповалова Н. В. Художні особливості поезії Григорія Сковороди. – С.128-129.

Статтю присвячено дослідженню художніх особливостей пісень зі збірки Григорія Савича Сковороди «Сад божесвенних пісень» та класифікування кожної пісні відповідно до обраної тематичної групи.

728038 R

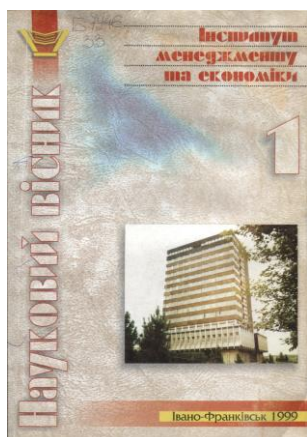
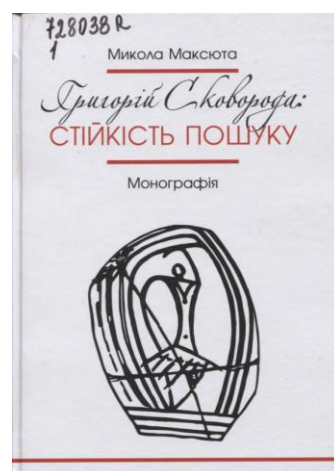
1

Максюта, Микола Єгорович.

Григорій Сковорода: стійкість пошуку [Текст] :

монографія / Микола Максюта ; Національний університет біоресурсів і природокористування України. - [Херсон] : Олді-плюс, 2020. - 320 с. - Бібліогр. в кінці глав.

Проаналізовані основні проблеми філософії Г. Сковороди, зокрема, висвітлені питання єдності життя і філософської творчості українського мислителя, філософії та філософування у педагогічному процесі, метафізика національного образу буття, морально-світоглядової спрямованості "розуму історії", свободи та ідеалів "істинної" людини.

Б 7946

33

Науковий вісник [Текст] : Наукове видання. №1 /

Інститут менеджменту та економіки ; Відп. за випуск О. М. Адаменко. - Івано-Франківськ : Інститут менеджменту та економіки, 1999. - 250 с.

Зі змісту:

Філіпова А. Р. Проблеми щастя людини та шляхи його досягнення у філософії Сковороди. – С.36-

41.

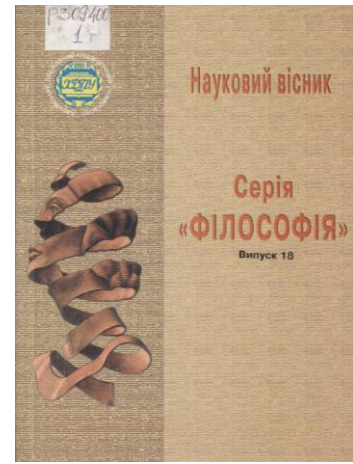
Його життєвий подвиг - це вираз власного "Я", втілення стану душі і світобачення.

"Я жив так, як писав, а писав так, як жив", - говорив Григорій Савич. Його уявлення про власне щастя вільнолюбивий дух, розуміння сенсу свого буття не зміг зламати ніхто, недаремно на своїй могилі він просив викарбувати слова: "Світ ловив мене але не спіймав".

Р 308772

1

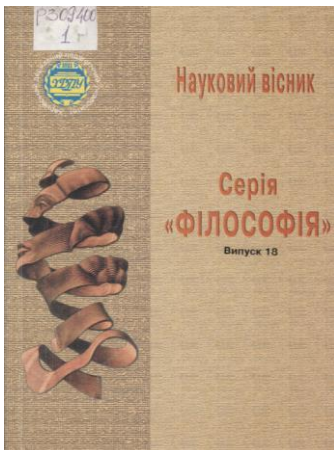
**Науковий вісник. Серія "Філософія" [Текст]
: наукове видання. Випуск 17 / Харківський
національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди ;
Відп. за випуск О. П. Єфімець. - Харків : ХНПУ, 2004. - 128
С.**

Зі змісту:

Єфімець О. П. Теоретичне обґрунтування прообразу європейської інтеграції у спадщині Г. С. Сковороди. – С.60-61.

«Широка освіченість, гуманізм, відданість свободі, вболівання за справедливе і щасливе життя українського народу, увічнені в філософсько-поетичній творчості Г. С. Сковороди, репрезентують його передовою людиною європейського типу, чії ідеї актуальні і сьогодні».

Р 309400

1

**Науковий вісник. Серія "Філософія" [Текст] :
наукове видання. Випуск 18 / Харківський
національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди ; Відп.
за випуск О. П. Єфімець. - Харків : ХНПУ, 2004. - 136 с.**

Зі змісту:

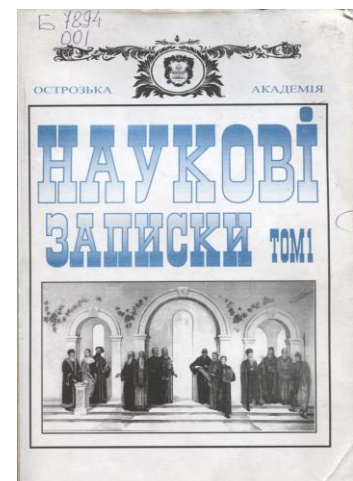
Гальченко Г. І. Філософія виховання А. Я. Коменського і Г. С. Сковороди: спроба порівняльного аналізу. – С.54-63.

Радіонова Н. В. Сковородинівська традиція в духовному спілкуванні на Слобожанщині у XXI столітті. – С. 63-67.

Б 7894

001

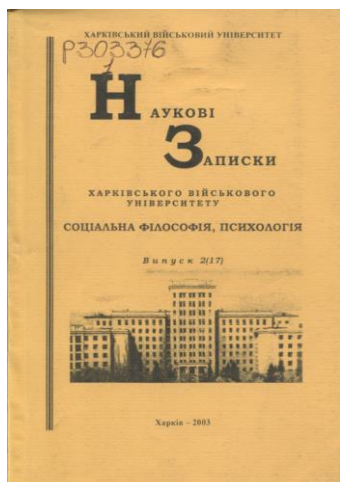
**Наукові записки [Текст] : наукове видання.
Том I. Частина II / Острозька Академія ; Відп. ред.: І.
Д. Пасічник. - Острог : Видавничий комплекс Острозької
Академії, 1998. - 265 с.**

Зі змісту

Маключенко В. І. **Образ Сковороди в романі Шевчука «Предтеча».** – С.189-191.

В. Шевчук написав високохудожній твір, який допомагає читачеві краще пізнати життя і творчість Г. Сковороди – «першого розуму нашого», першого українського мислителя-філософа і письменника світового рівня.

Р 303376

1

Наукові записки Харківського військового університету. Соціальна філософія, психологія [Текст] : сборник. Випуск 2(17) / Харківський військовий університет ; Відп. за випуск Є. М. Мануйлов; ред.: І. В. Гавриш. - Харків : Друкарня ООО "Алекс+", 2003. – 228с..

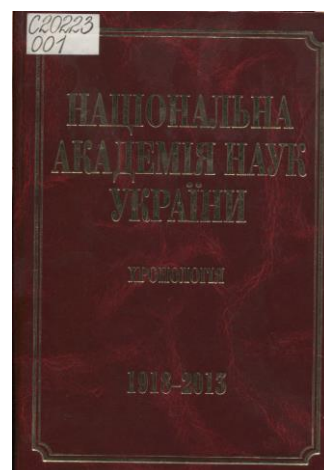
Зі змісту:

Остропольська З. М. Ідея «праведного господарства» У вітчизняній філософській думці (Г. С. Сковорода, М. В. Гоголь, С. М. Булгаков). – С. 87-100.

С 20223

001

Національна академія наук України 1918-2013. Хронологія [Текст] : [довідкове вид.] / [Г. А. Будзика, В. М. Гамалія, В. Г. Гармасар та ін.] ; НАН України, Центр дослідж. наук.-техн. потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва. - К. : Фенікс, 2013. - 528 с. : портр. : табл. - Бібліогр. в кінці розд. - Іменний. покаж.: с. 1-31 додатку . - 95 років Національна академія наук України

С. 418 «9 грудня Постановою Кабінету Міністрів України та постановою Президії НАН України Інституту філософії НАН України присвоєно ім'я Г. С. Сковороди».

Р 341315

1

Петрук, Наталія Кирилівна.

Філософія [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Петрук Н. К., Борканюк А. Б. - Хмельницький : [ХНУ], 2012. - 283 с

Зі змісту:

Розділ 9. Українська філософія

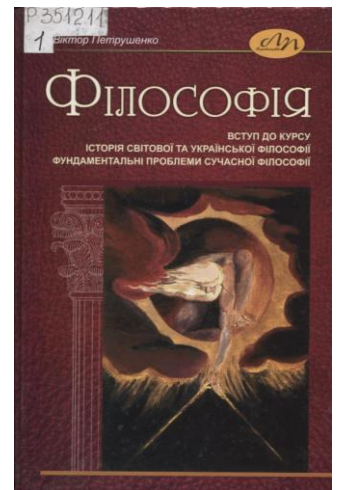
9.3. Філософія Сковороди. – С.151-153.

Р 351211

1

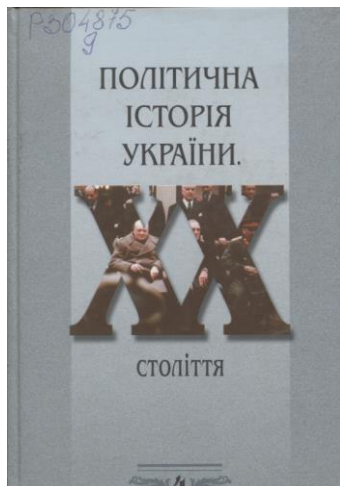
Петрушенко, Віктор Леонтійович.

Філософія. Вступ до курсу, історія світової та української філософії, фундаментальні проблеми сучасної філософії [Текст] : навч. посіб. / Віктор Петрушенко ; Нац. ун-т "Львівська політехніка". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2014. - 596 с. : іл. - Бібліогр. наприкінці тем.

Зі змісту:

Розділ 10.3. Особливості філософських курсів Києво-Могилянської академії. Життя та філософська діяльність Г. Сковороди. – С.275-279.

Р 304875

9

Політична історія України. XX століття [Текст] : у 6-ти т. Т. 4. Україна у Другій світовій війні (1939-1945) / Ред. колегія: І.Ф. Курас (голова) та ін. ; НАН України. Ін-т політ. і етнонац. дослідж. - К. : Генеза, 2003. - 581

Згадування у тексті - С. 181.

С 21324

32

Політична наука в Україні. 1991-2016 [Текст]

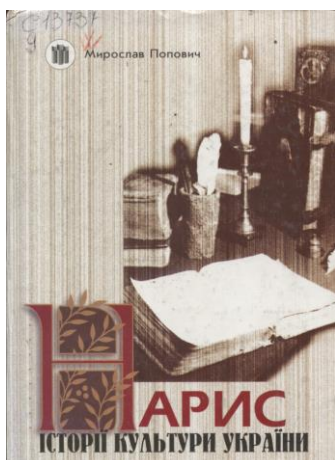
: у 2-х т. / редкол.: О. Рафальський, М. Кармазіна, О. Майборода [та ін.] , авт. передм. О. Рафальський, відп. ред. і упор. М. Кармазіна ; [НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса]. - К. : Парламентське вид-во, 2016 -

Т. 1 : Політична наука: західні тренди розвитку

й українська специфіка. - К., 2016. - 656 с. : табл. -). - Алф. покажч.: с. 640-655.-Бібліогр. наприкінці ст. та у виносках.

З тексту: «Ідея «горней республіки» (тобто духовной республіки) в «християнском государстве» (імовірно, за типом ранньохристиянських громад) знайшла втілення у творчості **Григорія Сковороди (1722-1794)**. Він стверджував, що у республіці майбутнього не буде майнової нерівності, гніту, **тріумфуватиме свобода, рівність і любов «сродность труда»**; закони забезпечуватимуть права всіх громадян; мир і злагода, взаємна повага, колективізм життя і праці, на його думку сприятимуть відмиранню законів». – **С.177**

С 13737

9

Попович, Мирослав Володимирович.

Нарис історії культури України [Текст] :
учебное пособие / Мирослав Попович. - Київ : Артек, 1998. - 728, [1] с. : іл. - (Трансформація гуманітарної освіти в Україні). - Бібліогр. в підрядковій прим. -
Покажч.: с. 725.

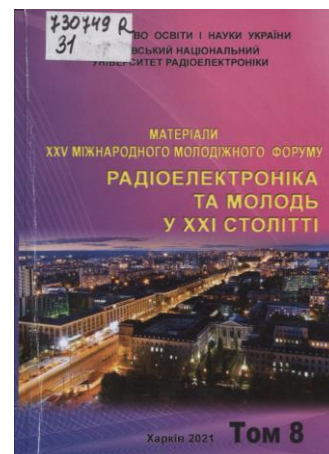
Сворода, Григорій Савич (поет, філософ, педагог ; 1722 - 1794) | про нього; – **С.284-289**

730749 R

31

"Радіоелектроніка та молодь у ХХІ столітті", міжнародний молодіжний форум (25 ; 2021 ; Харків).

Матеріали 25-го Міжнародного молодіжного

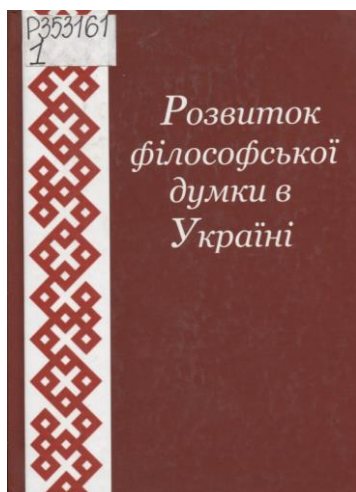

форуму "Радіоелектроніка та молодь у ХХІ столітті", 20-22 квітня 2021 р. [Текст] / Харків. нац. ун-т радіоелектроніки. - Харків : ХНУРЕ.

Т. 8 : Конференція "Гуманітарні аспекти становлення інформаційного суспільства" : [збірник]. - Харків, 2021. - 180 с. - Текст укр., рос., англ. - Бібліогр. наприкінці ст. - Алф. показч.: с. 178-179.

Зі змісту:

Токар В. В., Похлеба А. В. Григорій Сковорода як філософ і педагог. – С.8-9.

Р 353161

1

Розвиток філософської думки в Україні

[Текст] : навч. посіб. / [Ю. М. Вільчинський, С. В. Вільчинська, М. А. Скринник, З. Е. Скринник] ; за ред. Юрія Вільчинського ; ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т імені Вадима Гетьмана", Ін-т прикладної та професійної етики. - 3-тє вид., переробл. і допов. - К. : КНЕУ, 2014. - 328 с. - Бібліогр. у виносках. - Авт. зазнач. на звороті тит. арк.

Зі змісту:

Розділ 7 **Філософія Григорія Сковороди. – С. 81-95.**

Логіка викладу. Життя як філософський твір про свободу. Утвердження неоплатонічної традиції в українській філософській думці, Учення про видиму та невидиму натури, Бог як невидима сутність речей. Концепти «великий світ», «малий світ» і «світ символів». «Пізнай самого себе»: самопізнання як Богопізнання. Вчення Сковороди як «філософія серця». Ідеал нерівної рівності — основа етично вчення Сковороди. Концепція зрідненості.

Р 354663

15

Роменець, Володимир Андрійович.

Історія психології: XVII століття. Епоха

Просвітництва [Текст] : навчальний посібник

для студ. вищ. навч. закладів / В. А. Роменець ; М-во освіти і науки України. - К. : Либідь, 2006. - 1000 с. ; 20 см. - Бібліогр.: с. 977-988 (244 назви).

Зі змісту:

Роменець, В. А. Г. Сковорода. Феноменологія самопізнання / В. А. Роменець. - С.885-922

– Абсурдність людського буття, замкненого в речовому світі. – С. 887-888.

- Символ і те, що за ним приховане. – С.888-890.
- «Пізнай самого себе». Дві безодні. «Він у тобі, а ти в ньому». – С. 890-892.
- Ангельське й сатанинське в людині як основа вибору і самовизначення. Свобода і повна воля вибору. – С. 892-894.
- Споріднена діяльність. –С.894-898.
- Смысл життя. Місце людини у світі. Дві природи. – С.898-900.
- Життєвий шлях людини: коло народжень і преображення. Психологічні та етнологічні засади переродження. – С.900-907.
- Минуще й вічне. –С.907-911.
- Мистецтво життя – найвеличніше. Євхаристія, автаркія. Софійність життя. – С.911-913.
- Дійсне й легендарне у житті та вченні Сковороди. - С.914-917.
- Сковорода й вік Просвітництва. – С.917-922.

733689 R
39

Скляренко, Валентина Марківна.
Українські традиції і звичаї [Текст] : Українська етнографія. Народні вірування. Традиції. Звичаї. Обрядовий календар. Свята. Обереги / В. М. Скляренко. - Харків : Бібколектор, 2015. - 318 с. : іл. - Загол. обкл. : Українські традиції і звичаї.

Зі змісту:

Етнографічні розробки митців красного письменництва. – С. 22-23.

Знаменитий філософ, поет і просвітител Г. С. Сковорода поклав початок просвітницько-демократичному напрямку в розвитку української етнографії.

Р 340947
1

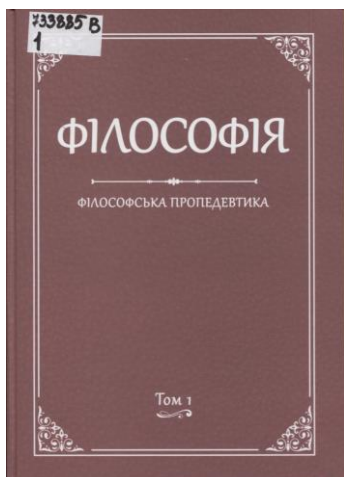
Сосна, Василь Петрович.

Філософія [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Сосна В. П. - 3-тє вид., випр. і допов. - Хмельницький : [ХНУ], 2011. - 395 с. - Бібліогр. в кінці розд.

Зі змісту:

Розділ 11.3. Філософія Григорія Сковороди. – С. 199-203.

733885 В

1

Філософія [Текст] : хрестоматія [для бакалаврів фіз.-мат. і природн. спец.] у 2-х томах / [авт.-упоряд. : І. С. Добронравова, О. В. Руденко, О. В. Комар та ін. ; за заг. ред. І. С. Добронравової, О. В. Руденко] ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - [Київ] : ВПЦ "Київський ун-т", 2020. -

Т. 1 : Філософська пропедевтика. - 2-ге вид., допов. - [Київ], 2020. - 879 с. -). - Бібліогр. наприкінці ст. - Авт.-упоряд. зазнач. на звороті тит. арк.

Зі змісту:

Григорій Савич Сковорода (1722-1794) - філософ, поет, музикант, байкар і педагог, посідає унікальне місце в історії української культури. Філософія Г. Сковороди належить до загальноєвропейської філософської традиції та одночасно є закономірним наслідком розвитку української думки XVII-XVIII ст.

Григорій Сковорода

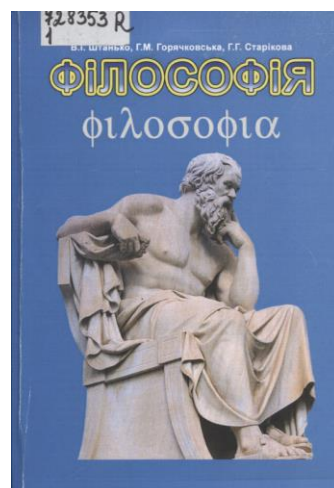
«Розмова п'яти мандрівників про істинне щастя в житті». – С. 816-824.

728353 R

1

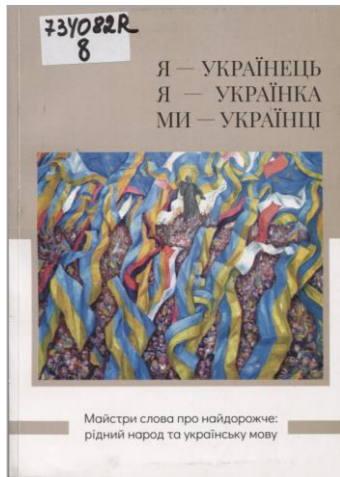
Штанько, Валентина Ігорівна.

Філософія [Текст] : навч. посібник для студ. усіх спец. і форм навчання / В. І. Штанько, Г. М. Горячківська, Г. Г. Старікова ; Харківський національний університет радіоелектроніки. - Харків : [ХНУРЕ], 2021. - 296 с. - Бібліогр. в кінці тем та у виносках. -

Зі змісту:

3.4 Філософські ідеї та просвітительська діяльність Г. С. Сковороди. - С. 129-136

734082 R
8

Я-українець. Я-українка. Ми-українці.
Майстри слова про найдорожче: рідний народ та українську мову [Текст] : науково-популярне видання / укладачі: Ольга Меленчук, Богдан Мельничук ; ЧНУ імені Ю. Федьковича. - Чернівці : ЧНУ імені Юрія Федьковича, 2021 - .
Вип. 1. - Чернівці : ЧНУ імені Юрія Федьковича, 2021. - 256 с.

Нині, коли в найвищих владних ешелонах нашої північної сусідки безпардонно теревенять, що українства не існує в природі, що "русскіс і українци - адін народ", і що тих українців, які заперечують це, треба «вішати на вуличних ліхтарях», вельми важливо спростувати безсоромну брехню, що сягає корінням у гніздовища російських царів і більшовицьких генсеків, відстояти незаперечну історичну істину. А ця істина - в давніх манускриптах і в пізніших друках світочів українською народом, виразників його справдешнього буття, справдешніх почуттів і помислів, головніші з яких увібрало наше видання.

С . 81-82

Про видання: Сковорода Григорій: Повна академічна збірка творів / за ред.. проф. Л. Ушакова. – Харків: Майдан, 2010 , С.929-930.

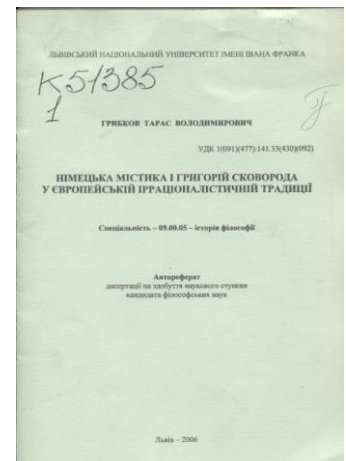
К 51385

1

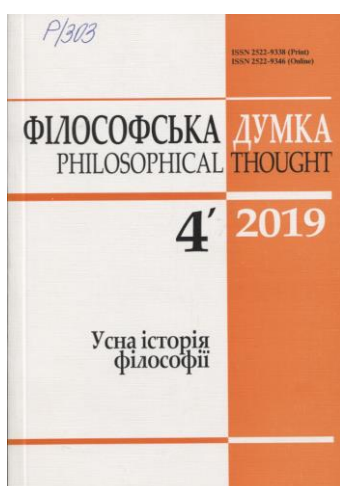
Грибков, Тарас Володимирович.

Німецька містика і Григорій Сковорода у європейській ірраціоналістичній традиції [Текст] : автореф. дис. ... канд. філософськ. наук. 09.00.05 / Т.В. Грибков ; Львівськ. нац. ун-т ім. І. Франка. - Л., 2006. - 18 с.

Дисертація є історико-філософським аналізом вчення німецьких містиків (Екгарта, Таулера, Сузо,Беме) і Г.Сковороди в контексті європейської ірраціоналістичної традиції. Розглядається феномен містики як основи духовної культури, пов'язаний з містеріями античності, гностичними пошуками божества, містичним богослов'ям Отців Церкви. У роботі уточнене місце містичних вчень німецьких мислителів та Г.Сковороди в історико-філософському контексті шляхом експлікації впливів неоплатонізму та ісихазму на формування основних положень містичної антропології Екгарта, Таулера, Сузо, космології Беме, а також ремінісценцій їх ідей у філософії Сковороди. Запропонований позитивний підхід до оцінки містичного світосприйняття, що виконує роль конструктивного принципу позараціональної організації антропного виміру буття.

Публікації з періодичних видань

Бистрицький Є. Про екзегезу думок Сковороди, Григорія Варсава / Є. Бистрицький //Філософська думка. – 2019. – № 4. – С. 119 -127.

P/303

У рамках підготовки до 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди у видавництві «Академперіодика» вийшла друком книга **«Пізнай самого себе. Неоплатонічні джерела в творчості Г.С. Сковороди»**. (До 300-річчя від дня народження Г.С. Сковороди — проект «Наукові переклади») Київ: Академперіодика, 2017. —160 с.

Книга є якісним професійним перекладом з італійської монографії Марії Грації Бартоліні «Introspice mare rectoris tui», виданої 2010 року в Італії Флорентійським університетом. Переклад здійснено Мар'яною Прокопович за участю Катерини Новікової за науковою редакцією Олени Сирцовой. Міжнародна рада експертів у номінації «За вагомі здобутки у галузі україністики» присудила монографії Бартоліні Міжнародну премію ім. Івана Франка 2019 року.

Єрмоленко А. М. Спадщина Г. С. Сковороди і сучасність (300-річчя від дня народження) Стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 26 лютого 2020 року / А. М. Єрмоленко //Вісник Національної академії наук України. – 2020. – № 4. – С.68-72.

P/250

У доповіді висвітлено широке коло проблем, пов'язаних з різними сторонами спадщини Григорія Савича Сковороди, її дослідженням та осмисленням її значення для сучасності. Сьогодні, коли особливої ваги набувають питання української національної ідентичності, українських культурних традицій та інтеграції України в європейський

культурний і політичний простір, необхідно активізувати участь наукових установ НАН України в подальшій актуалізації й популяризації спадщини Г.С. Сковороди та його ідей. Це сприятиме формуванню сучасного образу української культури як невід'ємного складника європейської цивілізації та утвердженню міжнародного авторитету вітчизняної гуманітаристики.

Кононенко Т. П. Музикологічний наголос у дослідженнях філософської спадщини Г. Сковороди / Т. П. Кононенко // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія: Філософія. Політологія. – 2011. – Вип.105. – С.67-70.

Р/ 1276 «ФІЛ.»

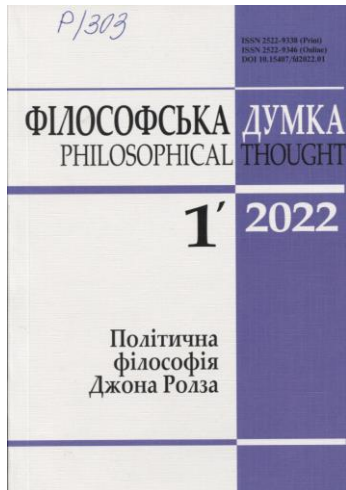
Стаття присвячена дослідженню музико-симфонічної складової у філософській спадщині українського філософа Г. Сковороди. Обґрунтована необхідність застосування інтегративних методологій для з'ясування природи осердя філософського розмислу мислителя.

Краснокутський О. В. Погляди Г. Сковороди на владу та їх місце у кратологічній думці людства / О. В. Краснокутський // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія: Філософія. Політологія. – 2004. – Вип.64-67. – С.50-51.

Р/ 1276 «ФІЛ.»

Видатний український філософ Г.Сковорода, розмірковуючи у своїх творах над загальними проблемами суспільного буття, приділяв певну увагу осмисленню феномену влади. На відміну від західноєвропейської традиції (Н.Макіавеллі та ін.), класичної кратологічної парадигми, згідно з якою влада - це могутність, спроможність суб'єкта примушувати людей до покори, реалізуючи цим свої особисті інтереси, Г.Сковорода підтримує інші кратологічні погляди, започатковані ще у сиву давнину Лао-цзи, Платоном та іншими стародавніми мислителями, згідно з якими влада - це засіб забезпечення суспільного блага.

Култаєва М. Школа мислення, шляхетності духу і громадської мужності (до 75-річчя Інституту

філософії імені Г Сковороди НАН України) / М. Култаєва // Філософська думка. – 2022. – № 1. – С.134-143.

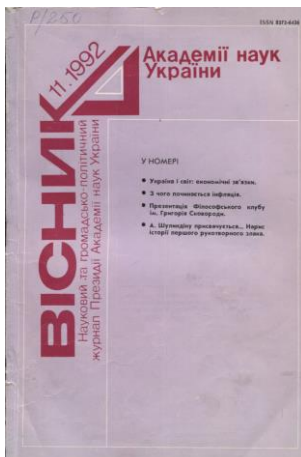
P/303

У статті йдеться про культурне та освітнє значення Інституту філософії НАН України для духовного розвитку українського суспільства. З позиції включеного спостерігача відтворено окремі епізоди його історії. Розглянуто символічну роль Г. С. Сковороди у самовизначенні Інституту як центру формування світоглядної культури нації та визначення її ціннісних орієнтирів.

Міщенко Ю. В. Ідея трьох світів Г. Сковороди / О. В. Міщенко // Вісник Київського університету ім. Т. Шевченка. Серія: Філософія. Політологія. – 1999. – Вип.30. – С.73-74.

P/ 1276 «Ф»

Одним з основоположних принципів філософії Г.Сковороди є ідея трьох світів. Спираючись на античну традицію продовжену в натурфілософських концепціях XVI-XVII ст. М.Кузанським і Д. Бруно, Сковорода поділив світ на великий світ - макрокосм і малий світ - людину, яка зосереджує в собі, тільки у менш досконалій формі, всі особливості макрокосму. Відхиляючись від властивого середньовічній західноєвропейській філософії виділення окремого світу першообразів, Сковорода висуває ідею третього світу як певної сукупності символів, призначених винятково для пізнання невидимої природи, тобто Бога.

Парнюк М. Нові проблеми, нове осмислення / М. Парнюк // Вісник Академії наук України. – 1992. – № 11.– С.33.

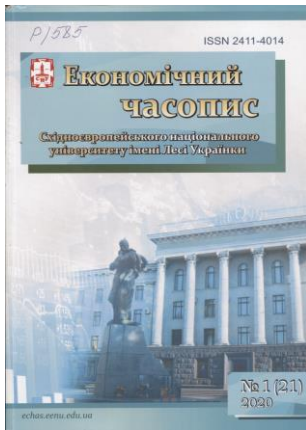
P/250

Про діяльність філософського клубу імені Григорія Сковороди.

Прокопов Д. С. Проблема «початку» у філософській думці Г. С. Сковороди / Д. С. Прокопов // Вісник Київського університету ім. Т. Шевченка . Серія: Філософія. Політологія. – 1998. – Вип.28. – С.43-46.

P/ 1276 «Ф»

Пропонується оригінальне бачення вирішення проблеми “початку” Григорієм Сковородою. У випадку Сковороди, на перший погляд, відповідь на питання про “початок речей” надзвичайно проста: Бог, “єдине і одне”, знаходиться у всьому і виступає “початком” та джерелом усіх речей.

Стрішинець М. Суспільно-економічні погляди Г. С. Сковороди / М. Стрішинець, О. Павлова, К. Павлов // Економічний часопис. – 2020.– № 1(21). – С. 22-31.

P/585

У статті здійснено аналіз праць Г. Сковороди, в яких висвітлюються питання господарського та суспільного розвитку переважно Слобідської України. З'ясовано його погляди щодо економіки, досліджено зміст концепції «споріднена» праця, котра розглядається мислителем як важливий засіб досягнення благополуччя і щастя кожною людиною.

У вченні Г. С. Сковороди відбився протест українського народу проти пригнічення та несправедливості, показано настрої трудових мас, моральна чистота їх прагнень. Його твори пройняті пафосом критики несправедливості, від українського суспільства XVIII ст. Безкомпромісність Григорія Савича, його послідовність у відстоюванні своїх переконань, життєве кредо служить прикладом для нащадків.

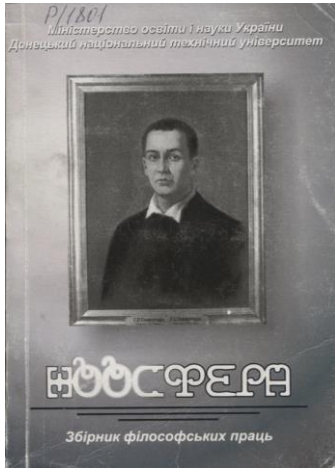
Ткачук О. О. Біблійна герменевтика у філософії Григорія Сковороди / О. О. Ткачук // Вісник Київського університету ім. Т. Шевченка . Серія Філософія. Політологія. – 1998. – Вип.27. – С.69-70.

P/ 1276 «Ф»

Розглядається творчість Г.Сковороди як завершальної фігури в еволюції української філософії бароко. Аналізується значення алегорії та символу в становленні людини і пізнанні нею світу за допомогою Біблії.

Філософсько-етична спадщина Г. С. Сковороди та духовний світ сучасної людини: Міжрегіональна наукова конференція (Донецьк 13-14 листопада 2002р.) / Донецький Національний технічний університет; Науково-методичний центр вищої освіти Міністерства освіти і науки України; Донецький коледж.// **Ноосфера: зб. філософ. пр./** Донец. Нац. техн. ун-т. – 2002. – Вип 2. – 199 с.

Р/1801

Зі змісту:

Випуск присвячений 280-річчю з дня народження Г. С. Сковороди

Матеріали міжрегіональної наукової конференції **«Філософсько-етична спадщина Г. С. Сковороди та духовний світ сучасної людини»**

Пленарне засідання. – С.7-28.

Секція 1. **Г. С. Сковорода: особистість, мислитель, поет, просвітитель, гуманіст.** – С. 29-91.

Секція 2. **Світоглядно-етичні погляди Г. С. Сковороди: кроки практичної філософії**

Рекомендації учасників конференції. – С. 191-192.

Наукове життя. – 193-194.

Розділ виставки про життя та творчість Г. Сковороди підготовлений за матеріалами Вікіпедії, а також використані окремі тематичні сайти наукових установ.